

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри технологічної та професійної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Оршанського Леоніда Володимировича

на дисертаційну роботу **Швець Олени Анатоліївни**
«Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців
у дизайнерських школах Німеччини», подану на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю,
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
в спеціалізовану вчену раду Д 05.053.01 Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Актуальність обраної теми. Процеси глобалізації, що створюють принципово нову соціально-культурну, політико-економічну реальність, де взаємозалежність суспільства в різних сферах діяльності стає найбільш помітною, торкаються, з-поміж іншого, й розвитку художньо-творчої практики в Україні. Це передовсім виявляється в загальному контексті європейської інтеграції нашої держави з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової та національної культур. Інтеграційні процеси полягають у впровадженні європейських норм, правил і стандартів у вітчизняну освіту та науку, поширенні та взаємовпливі культурно-мистецьких і науково-технічних досягнень. У підсумку такі засади сприятимуть підвищенню в Україні європейської, культурної ідентичності й інтеграцію в загальноєвропейський інтелектуально-освітній, культурно-мистецький і науково-технічний простір.

Нині з-поміж подій, що особливо хвилюють українське суспільство у зв'язку з воєнними діями, першочерговими й надалі залишаються проблеми освітньої галузі, її реформування крізь призму вдосконалення і навіть кардинальної зміни підходів до процесів навчання та виховання молодого покоління. Вони торкнулися усіх ланок освіти, зокрема й вищої дизайнерської. Фундаментальні зміни національного освітнього простору характеризуються новим розумінням цілей і завдань вищої дизайн-освіти, усвідомленням необхідності переходу до моделі навчання «впродовж життя», новими концептуальними підходами до розроблення та використання методик і технологій ефективної освітньої діяльності. Сьогоднішній стан підготовки

фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема у дизайну, викликає певну стурбованість, адже подальший розвиток вищої дизайн-освіти висуває кардинально нові вимоги до особистісних і професійних якостей митця, потребує висококваліфікованого педагогічного супроводу, широкого впровадження новітніх інноваційних технологій. Міркування з цього приводу свідчать про те, що обрана здобувачкою тема, спрямована на імплементацію німецького досвіду професійної підготовки майбутніх дизайнерів в українську систему вищої дизайн-освіти є актуальною науково-педагогічною проблемою.

Одразу ж слід наголосити, що дисертаційне дослідження О.А. Швець характеризується чіткою структурованістю, логічністю, цілісністю та системним підходом до розв'язання проблеми дослідження. Кваліфікаційна наукова робота містить анотацію, вступ, шість розділів, висновки, список використаних джерел і додатки, які є обґрунтованими та взаємопов'язаними. Дисертанткою чітко визначений науковий апарат дослідження, використано комплекс ефективних наукових підходів для розв'язання логічно окреслених завдань дослідження. Достатній обсяг джерельної бази характеризує кропіткий літературний аналіз досліджуваної проблеми, а чимала кількість закордонних джерел свідчить про врахування зарубіжного, передовсім німецького, досвіду під час наукових пошуків.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України «Модернізація науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців народних художніх промислів» (РК №0113U001272); кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України «Теоретико-методологічні засади екологізації освіти як чинника формування людського капіталу для сталого розвитку» (РК №0115U002315); кафедри педагогіки, професійної освіти і управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (РК №0115U002571), «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК №0119U102999), а також кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького

державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Педагогічні умови проектування змісту професійно-практичної підготовки фахівців в галузях технологій, професійної освіти та мистецтва» (РК №0121U113667).

Тему дисертації затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 16 від 22.03.2017 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1063 від 21.06.2017 р.).

Важливість вибраного напрямку дослідження й активна участь дисертантки у зазначених НДР підкреслюють актуальність тематики дисертаційної роботи, як в науково-теоретичному, так і прикладному аспектах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації зумовлений сукупністю завдань, що конкретизують мету дослідження: виявлення теоретичних, організаційних й методичних особливостей підготовки фахівців у дизайнерських школах Німеччини та можливостей використання прогресивного досвіду цієї країни у теорії та практиці української системи дизайн-освіти..

Дисертаційне дослідження складається з шести розділів, на сторінках яких розгортається науковий наратив й аналіз різного роду літературних джерел. Тут одразу слід наголосити, що характерною рисою дисертаційної роботи О.А. Швець є чіткість використаного понятійно-категоріального апарату, який у дослідженні відіграє принципово важливу роль. Поняття, категорії, дефініції на кшталт «дизайн», «дизайнерські школи», «дизайн-освіта», «підготовка фахівців у галузі дизайну» й інші старанно аналізуються та розкриваються, їх тлумачення диференційовані, достатньо аргументовані та підкріплені авторською інтерпретацією.

Вивчення запитів українського суспільства щодо підвищення рівня професійної підготовки сучасних дизайнерів, а також урахування лідерських позицій німецьких дизайнерських шкіл в усьому світі дали змогу дисертантці досить кваліфіковано визначити суперечності між теорією і практикою підготовки німецьких фахівців у галузі дизайну, а саме між:

– необхідністю врахування європейських тенденцій у визначенні шляхів удосконалення професійної підготовки дизайнерів в Україні і недостатністю

знань про основні тенденції розвитку європейської дизайн-освіти, зокрема в Німеччині, як в одній із провідних країн у сфері дизайну;

– потребою наукового обґрунтування особливостей розвитку дизайну та дизайн-освіти Німеччини, спрямованого на виявлення етапів, закономірностей, нових соціальних функцій дизайну, і недостатньою вивченістю інновацій у теорії та практиці сучасної дизайн-освіти Німеччини;

– важливістю визначення сучасних цілей і завдань випереджувальної професійної підготовки дизайнерів у Німеччині та інших країнах і недостатністю теоретичних досліджень у цьому напрямі;

– необхідністю розроблення нових методологічних засад розбудови української дизайн-освіти з урахуванням європейських стандартів і неготовністю викладачів дизайну до такої модернізації, що зумовлено низьким рівнем їхньої методологічної культури;

– потребою запозичення кращих зразків німецького досвіду у практику української дизайн-освіти і відсутністю відповідного методичного забезпечення та його системного теоретичного обґрунтування (автореферат с. 3 – 4; дисертація с. 33 – 34).

У дисертаційній роботі О.А. Швець достатньо глибоко обґрунтовані наукові положення та проведено ретроспективний аналіз розвитку дизайну в світі та дизайн-освіти у Німеччині (Р. 1), розкриті нова методологія та соціальні функції сучасного дизайну і дизайн-освіти з погляду німецьких науковців (Р. 2), різнобічно розглянута на методологічному, теоретичному (Р.1, Р.2), методичному і практичному рівнях, з урахуванням сучасних знань про закономірності та базові закони педагогіки, система професійної підготовки дизайнерів у Німеччині (Р. 3), проаналізовані сучасні вимоги до діяльності та професійної підготовки дизайнерів, зважаючи на особливості дуальної, додаткової, неперервної та дистанційної форм і видів освіти (Р. 4), розкриті напрями та методика імплементації німецького досвіду дизайн-освіти у професійну підготовку майбутніх дизайнерів в Україні (Р. 5) та запропоновані рекомендації щодо використання цього досвіду і перспектив подальших досліджень (Р. 6). Загальні висновки сформульовано на належному методологічному рівні (автореферат с. 26 – 31, дисертація с. 415 – 422). Вони за змістом відображають основні дослідницькі завдання.

Найбільш суттєві результати дисертації

Компаративне дослідження *«Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини»* містить нові наукові положення щодо німецької неперервної дизайн-освіти, які сприяють підвищенню якості фахової підготовки фахівців-дизайнерів в Україні.

Наукова новизна є достатньо вагомою і свідчить про особистий внесок дисертантки у розвиток педагогічної науки й освітньої практики, зокрема, нею:

1) вперше на основі аналізу прогресивних ідей німецького досвіду визначено етапи та особливості розвитку дизайн-освіти в Німеччині, тенденції та перспективи розвитку сучасного дизайну (с. 84 – 86), нові функції дизайн-освіти в епоху цифровізації (культуротворча, освітня, розвивальна, діагностична, інноваційно-творча, проєктно-програмна, впроваджувальна, консолідаційна, інтеграційна) та вимоги до професійної підготовки сучасних дизайнерів (с. 113 – 114); оцінено вплив перших німецьких шкіл на розвиток світової дизайн-освіти та з'ясовано досягнення (дуальна форма навчання, технології формування дизайн-мислення, міжнародна співпраця, робота в командах) (с. 73 – 81) і проблеми (низька готовність студентів і викладачів дизайнерських шкіл до наукових досліджень) професійної підготовки фахівців у дизайнерських школах Німеччини (с. 115 – 129); визначено напрями (організація випереджувального навчання, використання проблемно-орієнтованого навчання, застосування дослідницьких методів у навчанні, підсилення практичної спрямованості навчання, особистісна орієнтація навчання, організація командної роботи студентів, створення умов для неперервного навчання впродовж життя, впровадження інтерактивних методів навчання, застосування методів евристичного навчання, організація навчання для сталого розвитку) та запропоновано шляхи імплементації німецького досвіду дизайн-освіти в професійну підготовку майбутніх дизайнерів в Україні (с. 309 – 363); розроблено й апробовано методику формування методологічної культури викладача дизайнерських дисциплін за такими напрямками: залучення викладачів дизайну до науково-дослідної діяльності, організація їхньої

інноваційної педагогічної діяльності, оновлення змісту професійної підготовки дизайнерів відповідно до європейських стандартів (с. 365 – 379);

2) *уточнено* особливості дуальної, додаткової, неперервної та дистанційної дизайн-освіти в Німеччині (с. 225 – 273); методологію дизайнерської діяльності в парадигмі сталого розвитку (с. 129 – 147) та принципи сучасної дизайн-освіти (науковості, систематичності, наступності, інтелектуалізації, індивідуалізації, колективної міждисциплінарної творчості, розвитку творчої індивідуальності, експериментального пропедевтичного формотворення, прикладної та промислової спрямованості, формування екологічного мислення, наставництва, інноваційності у методах викладання та оцінювання результатів навчання, академічної свободи); методику використання STEM-, STEAM- і STREAM-технологій як нових форм інтеграції знань в дизайн-освіті (с. 300 – 308);

3) *подальшого розвитку дістали*: практика модернізації системи дизайн-освіти в контексті формування дизайн-мислення (с. 213 – 222); технології дистанційного навчання дизайну (с. 253 – 273) та використання засобів ІКТ у дизайн-проектуванні (с. 323 – 336); методи розвитку творчого мислення фахівців з дизайну (с. 352 – 363); методологія наукових досліджень за такими трьома напрямками: соціально-культурологічним (нова філософія та соціальні функції дизайну, світові тенденції дизайну, національні особливості дизайну), техніко-технологічним (науково-технічні інновації виробництва, технології організації дизайнерської діяльності, використання новітніх засобів ІКТ в проектуванні) та психолого-педагогічним (нова психологія та педагогіка дизайну, методологія організації дизайнерської діяльності, інноваційні освітні технології підготовки дизайнерів).

За матеріалами дослідження розроблено і впроваджено навчально-методичне забезпечення: навчально-методичний посібник «Колір у просторово-глибинній композиції інтер'єру» [58], методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисциплін «Основи проектної графіки» [50], методичні вказівки «Рисований шрифт» [52], посібник «Німецький дизайн у персоналіях»

[2] та конспект лекцій з дисципліни «Тенденції та перспективи розвитку сучасного дизайну» [59].

Таким чином, представлені у дослідженні теоретико-методологічні засади, методичні положення, теоретичні та практичні висновки, тривалість і ґрунтовність дослідження дають підстави стверджувати, що О.А. Швець критично узагальнила здобутки та досвід німецької дизайн-освіти при формулюванні вихідних положень для вдосконалення професійної підготовки майбутніх дизайнерів в Україні, запропонувала нове розв'язання науково-прикладного завдання теоретичних положень, удосконалення методичного забезпечення і практичних рекомендацій у галузі дизайн-діяльності, а також виклала багатолітній, спільний зі студентами доробок з дизайну у додатках Ж, З, И, Й, К.

Вірогідність отриманих результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Вірогідність наукових положень, наведених у дослідженні, зумовлена комплексним підходом до розв'язання його завдань, методологічною обґрунтованістю вихідних положень, а також результатами практичної перевірки. Переконливість і прикладна спрямованість дослідження забезпечуються опрацюванням експериментальних даних, використанням кількісного та якісного аналізів, здійсненням виваженої педагогічної інтерпретації та ілюстрацією у таблицях і графіках (Р. 6).

Дослідна робота проводилася у низці вітчизняних закладів вищої освіти, де й було впроваджено основні наукові положення дисертації в освітній процес, зокрема, в Львівській академії мистецтв, Луцькому національному технічному університеті, Національному лісотехнічному університеті України, Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. Крім того, практичні рекомендації щодо дотримання європейських стандартів у дизайні середовища були успішно апробовані

студентами в роботі фірми «Інтердім», Клубу архітекторів і дизайнерів фірми «Агромат» (КАДА) і можуть бути корисними для інших дизайнерських фірм.

Отримані в дисертації матеріали впродовж 2013 – 2021 рр. оприлюднено й обговорено на великій кількості міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових, науково-методичних і науково-практичних конференціях, конгресах, симпозіумах і семінарах.

Із необхідною повнотою результати дослідження за темою висвітлено у 59 наукових публікаціях, із яких 39 одноосібних. Ознайомлення зі змістом публікацій О.А. Швець свідчить про повноту викладу основних результатів дисертаційної роботи у фахових, закордонних й виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних.

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за темою: «Творчий розвиток фахівця з дизайну на засадах компетентнісного підходу у процесі підвищення кваліфікації» за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти захищено у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського у 2012 році. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської не використовувалися.

Загальна характеристика та аналіз змісту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота складається зі вступу, шести розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (620 найменувань, з них – 427 іноземними мовами) та 13 додатків на 29 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 490 сторінок. Основний текст дисертації викладено на 398 сторінках. Роботу ілюстровано 11 таблицями та 14 рисунками.

У першому розділі – *«Ретроспективний аналіз розвитку дизайну в світі та дизайн-освіти у Німеччині»* – проаналізовано філософські, історичні та соціоекономічні передумови розвитку дизайну та європейської дизайн-освіти; оцінено вплив перших німецьких шкіл на розвиток світової дизайн-освіти; визначено етапи та особливості розвитку дизайн-освіти в Німеччині. Розділ спрямований на розв’язанні першого, другого і третього завдань дослідження.

У другому розділі – *«Методологічні засади професійної підготовки сучасних дизайнерів у Німеччині»* – з'ясовано нову методологію та соціальні функції сучасного дизайну і дизайн-освіти; успіхи та переваги, проблеми та недоліки сучасної професійної підготовки дизайнерів у Німеччині; визначено основні методологічні підходи в організації сучасної німецької дизайн-освіти; проаналізовано стан німецьких наукових досліджень у сфері дизайну та дизайн-освіти. Розділ спрямований на розв'язання четвертого завдання дослідження.

У третьому розділі – *«Система професійної підготовки дизайнерів у Німеччині»* – з'ясовано сучасні вимоги до діяльності та професійної підготовки фахівців дизайнерських школах Німеччини; проаналізовано особливості навчання в сучасних німецьких школах дизайну; здійснено структурний аналіз змісту навчальних програм професійної підготовки сучасних дизайнерів у Німеччині; визначено сутнісні ознаки парадигми дизайн-мислення як основи німецької дизайн-освіти. Розділ спрямований на розв'язання частково четвертого завдання дослідження.

У четвертому розділі – *«Характерні особливості дуальної, додаткової, неперервної та дистанційної дизайн-освіти в Німеччині»* – проаналізовано досвід організації німецької дуальної дизайн-освіти; механізми організації додаткової та неперервної дизайн-освіти в Німеччині; технології дистанційної дизайн-освіти в Німеччині; особливості підготовки наукових кадрів і міжнародної діяльності у дизайнерських школах ФРН. Розділ спрямований на розв'язання п'ятого і шостого завдань дослідження.

У п'ятому розділі – *«Напрями та методика імплементації німецького досвіду дизайн-освіти у професійну підготовку майбутніх дизайнерів в Україні»* – описано методику розвитку в студентів дизайн-мислення та впровадження інтегративного підходу під час виконання студентами STEAM-проектів за прикладом німецьких дизайнерських шкіл; подано приклади використання німецького досвіду проєктування та дизайну інтер'єрів у змісті підготовки майбутніх українських дизайнерів; розкрито особливості використання засобів комп'ютерної графіки в навчальному дизайн-проєктуванні та запропоновано

механізми дотримання екологічного й етнічного контекстів у дизайні середовища з урахуванням німецького досвіду; представлено розроблені автором і апробовані на практиці методи активізації творчого мислення та науково-дослідницької діяльності майбутніх дизайнерів. Розділ спрямований на розв'язання сьомого завдання дослідження.

У шостому розділі – *«Визначення ефективності експериментальної методики імплементації німецького досвіду в професійну підготовку українських дизайнерів»* – визначено критерії, показники та рівні методологічної культури викладачів дизайну та запропоновано систему заходів щодо її розвитку; визначено стан сформованості готовності студентів до творчої діяльності та виконання наукових досліджень з проблем дизайну; запропоновано рекомендації щодо використання позитивного німецького досвіду та визначено перспективи подальших досліджень. Розділ спрямований на розв'язання восьмого завдання дослідження.

Проведена експертиза дослідження дає підстави стверджувати, що структура дисертації О.А. Швець відображає послідовність виконання завдань, сформульованих авторкою для розв'язання досліджуваної проблеми, і в цілому розкриває логіку проведеного наукового пошуку. Слід особливо підкреслити ґрунтовний характер дослідження, адже робота виконувалась впродовж тривалого часу (2013 – 2021 рр.). Робота логічно структурована та містить аргументовані висновки. Зміст і структура автореферату відповідають змісту та структурі дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити такі дискусійні положення та побажання:

1. Здійснюючи у підрозділі 1.1. дефінітивний аналіз ключових понять дослідження («дизайн», «дизайн-освіта», «педагогічний дизайн» тощо), дисертантці, на нашу думку, слід було б зробити акцент на особливостях і відмінностях трактування сутності цих понять німецькими та українськими науковцями.

2. У дисертації, на жаль, лише побіжно згадується (на с. 51, 53 – 54) про роль видатного німецького архітектора, мистецтвознавця й ученого-педагога Готфріда Земпера у заснуванні, становленні та розвитку західноєвропейських художньо-промислових шкіл упродовж XIX ст., які заклали фундамент майбутньої німецької й світової дизайн-освіти.

3. Спостерігається певна неузгодженість між тим, як представлена система професійної підготовки дизайнерів у Німеччині в тексті дисертації та у відповідному підрозділі автореферату. На нашу думку, характеристика третього розділу в авторефераті не в повній мірі відображає всього спектру думок авторки з означеного питання, чим збіднює загальне враження від належного наукового результату.

4. Характеризуючи систему професійної підготовки дизайнерів у Німеччині, дисертантці варто було б із метою порівняльного аналізу схематично представити структуру подібної підготовки в Україні, акцентувавши увагу на позитивних і негативних аспектах.

5. На наш погляд, аналіз змістового компонента та методичних аспектів навчання майбутніх дизайнерів у закладах освіти Німеччини має подекуди не науково-критичний, а констатувальний характер, що не зовсім чітко вказує на особистісне ставлення дисертантки до досліджуваної проблеми.

6. Попри детальний опис альтернативних форм професійної підготовки фахівців у дизайнерських школах Німеччини, доцільно було б показати як відрізняються курикулуми для підготовки дизайнерів залежно від форми навчання, наприклад, денної, дистанційної, гібридної, дуальної тощо.

7. Докладно представивши імплементацію позитивного німецького досвіду в систему підготовки майбутніх дизайнерів у вітчизняних вишах (розділ 6), дисертантка, на наш погляд, не повною мірою довела її ефективність, зокрема з використанням методів математичної статистики.

Висловлені зауваження і побажання суттєво не впливають на загальний рівень виконаного дослідження.

Аналіз дисертації, автореферату і публікацій дають підставу стверджувати, що дисертаційна робота Швець Олени Анатоліївни на тему *«Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини»*, подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, є завершеним самостійним науковим дослідженням актуальної теми, виконаним на достатньо високому теоретико-методологічному рівні. Зміст дисертації відповідає спеціальності, за якою вона подана. Висновки до розділів і загальні висновки співвіднесені із завданнями, послідовні та змістовні, відповідають змісту дисертації.

Результати аналізу дослідження дають підстави для висновку, що поставлені дисертантом завдання розв'язані, а мета досягнута. Дослідження має необхідну наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Теорія та методика професійної освіти збагатились новими ідеями та положеннями у частині методологічних, теоретико-методичних і практичних питань імплементації позитивного німецького досвіду в систему підготовки майбутніх дизайнерів у вітчизняних вишах.

Наукове і навчально-методичне забезпечення фахової підготовки майбутніх дизайнерів може бути використане в закладах передвищої, вищої, післядипломної освіти та системі підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних кадрів.

Загальний висновок

Актуальність дослідження, важливість напрацьованих результатів, новизна теоретичних і практичних висновків дозволяють вважати, що дисертація **Швець Олени Анатоліївни** на тему *«Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини»*, відповідає вимогам пп. 7 – 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України 17. 11. 2021 р. за № 1197, та іншим нормативним вимогам, що висуваються до

дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри технологічної та професійної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, доктор педагогічних наук, професор

Оршанський Л.В.

Підпис засвідчую:

проректор з наукової роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, доктор педагогічних наук, професор

Пантюк М.П.

29 вересня 2022 року